

2040

NEDERLAND

Een schoner land door normeren en beprijzen

Aanbevelingen voor het regeerprogramma 2024-2028

Een schoner land door normeren en beprijzen

Aanbevelingen voor het regeerprogramma 2024-2028

Colofon

**Een schoner land
door normeren en beprizen**
Aanbevelingen voor het
regeerprogramma 2024-2028

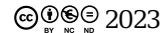
Auteur

Denktank Nederland 2040
www.toekomstnederland2040.nl

Ontwerp

Monique Willemse
Leonie Lous

Creative Commons

De Argumentenfabriek
 2023
www.argumentenfabriek.nl

De Denktank Nederland 2040 is een initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en De Argumentenfabriek.
Meer weten? Ga naar www.toekomstnederland2040.nl

December 2023

Inhoud

Inleiding	4
Een schoner land door normeren en beprizen	7
1.1 Beprijzen van milieuvuiling, broeikasgas en grondstoffen	9
1.2 Normeren van milieuvuiling, broeikasgas en grondstoffen	11
Tot besluit	14
Eindnoten	14
Literatuurlijst	15
Over de denktank	16
Wie dachten mee?	16

Inleiding

Of het nu gaat om woningbouw, arbeidsmarkt, migratie, klimaat, stikstof, of sociale zekerheid: vele grote vragen hebben nu de aandacht nodig van het nieuwe kabinet. Nederland snakt naar een nieuw verhaal waarin we deze grote vragen in samenhang beantwoorden. Het gebrek aan een gezamenlijk toekomstbeeld is één van de redenen waarom noodzakelijk en daadkrachtig beleid nu wordt vooruitgeschoven.

Tegen deze achtergrond hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en De Argumentenfabriek samen het initiatief genomen om 27 deskundigen bij elkaar te brengen in de Denktank Nederland 2040. De leden van deze denktank nemen deel op persoonlijke titel en zijn onafhankelijk van de organisaties waaraan ze zijn gelieerd. Ze willen samen Nederland voorzien van een inspirerend toekomstbeeld: een nieuw verhaal voor Nederland in 2040.

Dit nieuwe verhaal voor Nederland is sinds juni 2023 in concept klaar. Klaar om te gebruiken door het nieuwe kabinet. Als extra handreiking heeft de Denktank Nederland 2040 eind 2023 drie grote thema's uit het toekomstbeeld nader uitgewerkt:

thema 1: De grote vereenvoudiging:

Minder regels, minder beleid, minder verantwoording, meer ruimte voor uitvoerders en een betrouwbare en begrijpelijke overheid voor burgers.

thema 2: Van gezondheidszorg naar kwaliteit van leven:

Een omslag van geld uitgeven aan gezondheidszorg naar investeren in de kwaliteit van leven van mensen met meer ruimte voor burgers om voor elkaar te zorgen en voor kinderen om gezond op te groeien en te floreren.

thema 3: Een schoner land door normeren en beprijzen:

Vervuilers die betalen (met oog voor draagkracht van burgers) en meer focus op normeren en beprijzen boven subsidiëren.

Voor deze drie thema's heeft de denktank in totaal 37 concrete aanbevelingen voor het nieuwe kabinet geformuleerd. In dit document leest u aanbevelingen bij thema 3: Een schoner land door normeren en beprijzen.

Het nieuwe kabinet heeft de kans én de opdracht om Nederland te voorzien van een samenhangend, realistisch én hoopgevend verhaal. De Denktank Nederland 2040 draagt hieraan graag bij met haar [Verhaal voor Nederland in 2040](#) en met dit document.

Ons werk is hiermee niet klaar. Niet voor het kabinet en ook niet voor de denktank. De Denktank Nederland 2040 gaat in 2024 door met het uitwerken van het toekomstbeeld in concrete aanbevelingen voor de rijksoverheid en andere sleutelspelers die bij kunnen dragen aan een krachtiger, groener en menselijker Nederland.

Een schoner land door normeren en beprijzen

De Denktank Nederland 2040 pleit voor realistisch milieu- en klimaatbeleid met een focus op normeren en beprijzen boven subsidiëren. In 2040 betalen de vervuilers voor de schade die ze doen aan mens en milieu. In 2040 voldoen producten en productieprocessen aan hoge kwaliteitseisen, waardoor onze economie in 2050 binnen de planetaire grenzen blijft. Voor 2024-2028 kent de denktank prioriteit toe aan twee andere instrumenten:

Beprijzen van milieuvuiling, broeikasgas en grondstoffen

De prijzen voor economische activiteiten lopen momenteel uit de pas met de maatschappelijke kosten die ze met zich meebrengen. Het uitstoten van stikstof in de landbouw en het grootverbruik van water in fabrieken is bijvoorbeeld belastingvrij. Groene belastingen zijn in de periode 2011-2021 als percentage van de totale belastingmix en als percentage van het bbp afgenomen.¹ En dat terwijl de belasting op werk juist hoog is. Hogere prijzen voor milieuschade zijn nodig om mensen én organisaties te stimuleren om milieuvriendelijkere keuzes te maken. We doen voorstellen om milieuschade, broeikasgasuitstoot en grondstofgebruik beter te beprijzen en hebben hierbij oog voor de betaalbaarheid voor inwoners.

Normeren van milieuvuiling, broeikasgas en grondstoffen

Niet alle schade aan het milieu is te voorkomen door de schade beter te beprijzen. Willen we echt een schoner Nederland, dan moeten we ook eisen stellen. Eisen, bijvoorbeeld, aan producten, aan de manier waarop die geproduceerd worden, en aan uitstoot van schadelijke stoffen. We doen suggesties voor zulke eisen. Eisen die effectief en uitvoerbaar zijn en in lijn met de wens om overheidsbeleid eenvoudig te houden.

Voor welke fundamentele keuzes staat de politiek bij dit thema?

Een schoner Nederland kán, en het beprijzen en normeren van milieuvervuiling, broeikasgasuitstoot en grondstoffengebruik is een belangrijke weg daarnaartoe.² Kiezen voor beprijzen en normeren van vervuiling en besluiten over de manier waarop we dat doen, vraagt om een aantal fundamentele politieke keuzes met als belangrijkste:

- Keuze voor meer normeren en beprijzen en minder subsidiëren van vervuilers.
- Keuze voor eenvoud en minder micro-managen door gedetailleerde wet- en regelgeving.

Onder deze keuzes liggen waardenconflicten. Hieronder staan de waarden die volgens de denktank meer of juist minder gewicht moeten krijgen bij dit thema.

Leidende waarden	Ondergeschikte waarden
<ul style="list-style-type: none">• Eenvoud• Uitvoerbaarheid• Wederkerigheid: de vervuiler betaalt• Autoriteit• Toekomstbestendigheid	<ul style="list-style-type: none">• Autonomie• Winstgevendheid• Behoudendheid

Hierna werken we deze keuzes verder uit voor onze twee prioriteiten.

1.1 Beprijzen van milieuvervuiling, broeikasgas en grondstoffen

1.2 Normeren van milieuvervuiling, broeikasgas en grondstoffen

Een schoner land door normeren en beprijzen

1.1 Beprijzen van milieuvervuiling, broeikasgas en grondstoffen

Wat bevelen we het nieuwe kabinet aan voor de periode 2024-2028?

1

Beprijs de uitstoot van CO₂ meer dan nu en uniform voor alle sectoren. Implementeer deze verhoging van de CO₂-prijs geleidelijk zodat bedrijven zekerheid hebben.³

Concreet:

- Stel een bodemprijs in voor emissierechten die de ETS-prijs in de ETS-sectoren aanvult tot tachtig euro per ton CO₂ en die per jaar stijgt naar honderd euro per ton CO₂ in 2030.⁴
- Voer een CO₂-belasting in van tachtig euro per ton CO₂ die toeloopt naar honderd euro per ton CO₂ in 2030, voor de niet-ETS sectoren bouw, landbouw, overige industrie en overige diensten, zodat de CO₂-prijs uniform is.

2

Beprijs uitstoot van stikstof.

Concreet:

- Maak een duidelijke keuze voor vermindering van stikstofuitstoot via doelsturing in de vorm van verhandelbare rechten.⁵
- Differentieer hierbij naar uitstootlocatie.

3

Beprijs het gebruik van grondstoffen.

Concreet:

- Verhoog de belastingen op water als grondstof, waardoor de prijs van water significant stijgt.⁶
- Voer een heffing in op het niet-energetisch⁷ gebruik van fossiele brandstoffen door bedrijven.⁸

4

Beprijs (naast productie) ook consumptie van milieuvuilende producten en diensten.

Concreet:

- Verminder (vervuilende) verkeersbewegingen door de betaling naar gebruik versneld in te voeren en hierbij te differentiëren naar tijd, plaats en de grootte van het voertuig.
- Laat vliegvelden landingsrechten stevig differentiëren naar korte en lange vluchten, kleine en grote vliegtuigen, CO₂-uitstoot en naar (zoals Schiphol al doet) stikstof-uitstoot.

5

Stimuleer dynamische energiecontracten, zodat mensen besparen op energiekosten en netcongestie vermindert.

!

Welke waarschuwingen geven we het nieuwe kabinet mee?

- Zet BTW niet in voor vergroeningsdoelen.⁹
- Introduceer geen geoormerkte belastingopbrengsten.
- Volg het economisch afwegingskader voor belastinginstrumenten van het CPB¹⁰ bij het uitwerken van maatregelen.
- Voer alleen koopkrachtbeleid binnen de kaders van het belastingstelsel en vermijd extra complexiteit door beprijzingsmaatregelen te verknopen met inkomensbeleid.
- Stap niet te snel af van fossiele brandstoffen: verwar het doel (minder milieuschade) niet met het middel (minder fossiel).
- Investeer in handhaving om tegen te gaan dat organisaties de hogere prijzen voor hun activiteiten ontwijken, zoals wanneer organisaties afval illegaal dumpen.

Een schoner land door normeren en beprijzen

1.2 Normeren van milieuvuiling, broeikasgas en grondstoffen

Wat bevelen we het nieuwe kabinet aan voor de periode 2024-2028?

6

Geef de voorkeur aan een koolstof- en stikstofheffing voor de landbouw (zie aanbeveling 1 en 2), maar normeer de landbouw en land- en watergebruik wanneer die heffingen niet gekozen worden.

Concreet:

- Verlaag het aantal dierenrechten (zoals productie- en fosfaatrechten) bij elke bedrijfsovername sneller.
- Verhoog de norm voor grootvee per hectare (GVE-normen) rond kwetsbare natuurgebieden.

7

Normeer hergebruik van materialen.

Concreet:

- Verbied mensen en organisaties afval te verbranden, tenzij ze kunnen aantonen dat er geen andere toepassing voor is.
- Verplicht bedrijven om (net als consumenten) bouw- en slooppafval te sorteren voor meer hergebruik en minder afvalverbranding.

8

Normeer repareerbaarheid van producten.

9

Lobby in EU-verband voor uitbreiding van de reikwijdte van de Ecodesign-richtlijn¹¹ (naar meer producten en meer milieueffecten).

10

Help huurders en woningeigenaren bij verduurzaming van hun woning, zodat deze voldoen aan aankomende EU-normen (Energy Performance of Buildings Directive IV).

11

Stel wettelijke duurzaamheidsnormen voor de zorg vast.¹²

!

Welke waarschuwingen geven we het nieuwe kabinet mee?

- Ga niet vrijblijvend om met beleid om waterkwaliteit te verbeteren.
- Houd rekening met schaarste in netcapaciteit, zoals bij plannen voor elektrificatie.
- Normeren heeft alleen zin als de normen gehandhaafd worden, zoals van de Wet milieubeheer en de energiebesparingsplicht voor bedrijven. Investeer hierom in meer inspectiecapaciteit en betere opleidingen voor inspecteurs.

Tot besluit

Eindnoten

1. Zie Europese Commissie (2023), [Data on Taxation Trends](#).
2. Zie onder andere
- Geest, van L. (2023), [Scherpe doelen, scherpe keuzes: IBO aanvullend normerend en beprijzend nationaal klimaatbeleid voor 2030 en 2050](#);
- ABD TOPconsult (2023), [Normeren en beprijzen van stikstofemissies en](#)
- Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving (2019), [Economische effecten van CO₂-beprijzing: varianten vergeleken](#).
3. Zie ook Ex'tax (2023), [Werk moet lonen: de taxshift in actie](#).
4. ETS staat voor Emission Trade System en is het handelssysteem in Europa voor de CO₂-uitstoot. De huidige ETS-sectoren zijn de energie-intensieve industrie (bv productie en verwerking van olie, staal, cement, glas en papier), de opwekking van warmte en elektriciteit en de commerciële luchtvaart binnen Europa.
5. ABDTOPConsult (2023), [Normeren en beprijzen van stikstofemissies](#).
6. Ex'tax (2021), [Deltaplan Belastingen voor een Circulaire en Sociale Economie](#).
7. Denk aan olie die als grondstof dient voor plastic en verf. Bedrijven betalen nu geen belastingen voor de milieuschade van zulke toepassingen.
8. Ex'tax (2021), [Deltaplan Belastingen voor een Circulaire en Sociale Economie](#).
9. Vollebergh et al. (2016), [Belastingverschuiving: meer vergroening en minder complexiteit?](#)
10. Centraal Planbureau (2023), [Een economisch afwegingskader voor belastinginstrumenten](#).
11. De Ecodesign-richtlijn, voluit de 'Richtlijn betreffende ecologisch ontwerp voor energiegerelateerde producten,' is Europese wetgeving die tot doel heeft de milieuprestaties van energiegerelateerde producten te verbeteren door middel van ecologisch ontwerp. De richtlijn is bedoeld om duurzaamheid te bevorderen door producenten aan te moedigen producten te ontwerpen die energie-efficiënter zijn en een lagere milieubelasting hebben gedurende hun hele levenscyclus.
12. Van alle sectoren in Nederland draagt de zorgsector voor zo'n 7 procent bij aan de totale uitstoot van broeikasgassen. Zie RIVM (2022), [Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu](#).

Literatuurlijst

- ABDTOPConsult (2023), [Normeren en beprijzen van stikstofemissies](#).
- Centraal Planbureau (2023), [Een economisch afwegingskader voor belastinginstrumenten](#).
- Centraal Planbureau, Planbureau voor de leefomgeving (2019), [Economische effecten van CO₂-beprijzing: varianten vergeleken](#).
- Denktank Nederland 2040 (2023), [Een verhaal voor Nederland in 2040](#).
- Europese Commissie (2023), [Data on Taxation Trends](#).
- Ex'tax (2021), [Deltaplan Belastingen voor een Circulaire en Sociale Economie](#).
- Ex'tax (2023), [Werk moet lonen: de taxshift in actie](#).
- Financieel Dagblad (2023), [Fiscale denktank: maak arbeid goedkoper om kringlooeconomie te bevorderen](#).
- Geest, van L. (2023), [Scherpe doelen, scherpe keuzes: IBO aanvullend normerend en beprijzend nationaal klimaatbeleid voor 2030 en 2050](#).
- Planbureau voor de Leefomgeving (2016), [Belastingverschuiving: meer vergroening en minder complexiteit?](#)
- RIVM (2022), [Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu](#).

Over de denktank

De Denktank Nederland 2040 is een onafhankelijke denktank. De denktank is een initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en De Argumentenfabriek.

De denktank bestaat uit de volgende mensen:

Aart Jan de Geus
Barbara Baarsma
Bernard Leenstra
Daan Roovers
Dion van Steensel
Frank Kalshoven
Isis van der Wel
Jan van Zanen
Johan Bac
Karima Bouchtaoui
Kimberley Snijders
Leonard Geluk
Marcel Jakobsen
Mariënne Verhoef
Mariëtte Hamer
Marja Elsinga
Martin van Rijn
Michelle Kames
Peter van Lieshout
Rania Ali
Rem Korteweg
Rob de Wijk
Ronnie van Diemen
Vinzenz Ziesemer
Willemijn van der Zwaard
Wouter Koolmees
Yasmin Ait Abderrahman

Zij nemen op persoonlijke titel deel en zijn onafhankelijk van de organisaties waaraan we zijn gelieerd.

Meer weten?

Ga naar www.toekomstnederland2040.nl

Wie dachten mee?

Naast de leden van de Denktank Nederland 2040 hebben de volgende mensen meegedacht over de aanbevelingen in dit document via interviews of deelname aan een denksessie:

Johannes Bollen
Pieter Boot
Heleen Groenberg
Femke Groothuis
Rutger Teulings
Herman Vollebergh
Hendrik Vrijburg
Sophie Wellen

De leden van de denktank bedanken hen voor hun denkwerk.

